Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0526U000396

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 13-11-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чалаван Віктор Арісович
2. Viktor A. Chalavan

Кваліфікація: к. і. н., 07.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0008-1253-4057

Вид дисертації: доктор наук

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 07.00.07

Назва наукової спеціальності: Історія науки й техніки

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 10-12-2026

Спеціальність за освітою: Командна тактична військ протиповітряної оборони сухопутних військ; зовнішня політика; державне воєнне управління

Місце роботи здобувача: Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00496797

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, Київ, 03127, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 26.373.01

Повне найменування юридичної особи: Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00496797

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, Київ, 03127, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00496797

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, Київ, 03127, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 10.51.35, 12.09.09, 00.13

Тема дисертації:

1. Науково-організаційна діяльність галузевих товариств на теренах України (XIX – 20-ті рр. XX ст.) для потреб аграрного сектору

2. Scientific and Organizational Activities of Specialized Societies in Ukraine (19th Century–1920s) for the Needs of the Agricultural Sector

Реферат/анотація:

1. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки. – Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, Київ, 2026. Дисертація є першим у вітчизняній історіографії комплексним дослідженням внеску сільськогосподарських товариств на теренах України у наукове забезпечення ведення агровиробництва регіонів саме за галузевим принципом і у відповідних хронологічних рамках XIX – 20-х рр. XX ст. У роботі проаналізовано стан наукового вивчення теми, рівень достовірності й репрезентативності виявлених джерел, окреслено науковий інструментарій дослідження. Запропоновано й обґрунтовано періодизацію існування сільськогосподарських товариств на українських теренах у XIX – 20-х рр. XX ст. З'ясовано роль і місце товариств у становленні й подальшій

еволюції сільськогосподарської дослідної справи як галузі знань та організації у кінці XIX – на початку XX ст. Узагальнено здобутки товариств щодо розробки наукових основ в агрономії (землеробстві, насінництві, контрольно-насіннєвій справі та селекції, садівництві, плодівництві, виноградарстві й городництві). Комплексно оцінено внесок товариств у розвиток наукових засад в зоотехнії (скотарстві, конярстві, вівчарстві, свинарстві, сільськогосподарському птахівництві, бджільництві, шовківництві й інших галузях дрібного тваринництва). Окреслено вплив товариств на процеси зародження експериментаторства у спеціалізованих напрямах агровиробництва (акліматизації рослин і тварин, сільськогосподарській ентомології та фітопатології, сільськогосподарському винокурінні, хмелярстві, тютюнництві, цукровій промисловості, механізації сільського господарства). Простежено трансформацію і перепрофілювання діяльності галузевих товариств у нових суспільно-політичних та ідеологічних умовах 20-х рр. XX ст. і виокремлено групи громадських осередків, які забезпечували науково-інформаційний супровід сільського господарства в означений період.

2. Dissertation for the degree of Doctor of Historical Sciences, specialty 07.00.07 – History of Science and Technology. – National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv, 2026. The author analyzes the state of scholarly research on the subject, as well as the reliability and representativeness of the identified sources. An analysis of historiographical materials and primary sources based on a modern theoretical and methodological framework demonstrates that the present work is a comprehensive study in which, for the first time, the social transformation of agricultural societies from their establishment through the end of the 1920s is outlined; the principal areas of their scientific, organizational, and popularization activities are identified; the place and role of these centers in the genesis of agricultural experimental research are demonstrated; and the specific features of the emergence and evolution of specialized research in agronomy, animal science, and other specialized fields of agricultural production are examined. A substantial source base is presented and classified into six principal groups according to the type and origin of the documents: 1) regulatory and legislative acts; 2) statutes and program documents of societies; 3) reports of societies; 4) minutes of society meetings; 5) internal organizational, administrative, and managerial documentation of societies and official correspondence; and 6) specialized periodicals. A periodization of the existence and development of agricultural societies, which underwent transformations under the influence of a range of socio-political, ideological, and sociocultural factors from the nineteenth century through the 1920s, is proposed and substantiated in detail. It is demonstrated that non-governmental professional associations of progressive agricultural practitioners and agricultural scientists, organized in the form of specialized societies, became an effective form of economic activity and innovation transfer and played a key generative role in the formation and development of agricultural experimental research as a field of knowledge and an organizational system in the nineteenth and early twentieth centuries. It has been established that, in the nineteenth and early twentieth centuries, agricultural societies, through their network of experimental fields, played an important role in identifying rational measures for improving farming practices. In the development of seed production and plant breeding, the contribution of the societies consisted in organizing the first public seed-control and breeding stations. It has been established that horticultural, fruit-growing, and market-gardening societies operating in Ukraine addressed issues related to the scientific and practical development of these sectors through networks of fruit and berry nurseries, demonstration vegetable gardens and greenhouses, demonstration hotbeds, experimental pomological gardens, and experimental demonstration orchards. It has been demonstrated that, at the beginning of the twentieth century, most agricultural societies operating in Ukrainian territories were involved in improving animal husbandry. It has been established that, with the support of agricultural societies operating in Ukraine during the nineteenth and early twentieth centuries, specialized experimental research was initiated not only in crop and livestock production but also in other fields associated with agriculture, including animal acclimatization and plant introduction, entomology, mycology, and phytopathology. An analysis of the institutional system of science in the 1920s provides grounds for identifying several public organizations that ensured scientific and informational support for agriculture in general and agronomic science in particular. These included local studies societies with natural science and technical sections, as well as sections devoted to the study of productive forces and local agriculture;

multidisciplinary scientific societies affiliated with the All-Ukrainian Academy of Sciences, some of which included agricultural sections; independently functioning scientific societies outside the organizational structure of the All-Ukrainian Academy of Sciences; and highly specialized agricultural societies of a cooperative orientation.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Чалаван В. А. Сільськогосподарські товариства на теренах України XIX – 20-х рр. XX ст. в системі наукового забезпечення агровиробництва регіонів: моногр. / НААН; ННСГБ; наук. ред. І. О. Демуз. Київ: Талком, 2026. 580 с. (Історико-бібліографічна серія «Аграрна наука в особах, документах, бібліографії»; кн. 138).
- 2. Демуз І. О., Чалаван В. А. Сільськогосподарські товариства на теренах України у 1920-х рр. – XXI ст.: моногр. / НААН; ННСГБ; наук. ред. І. О. Демуз. Київ: Талком, 2023. 280 с. (Історико-бібліографічна серія «Аграрна наука в особах, документах, бібліографії», Кн. 127). (Особистий внесок автора: написання розділу 3 монографії (стор. 56-104).
- 3. Тригуб О. П., Чалаван В. А. Сільськогосподарські навчальні заклади Харківської губернії другої половини 19 – початку 20 ст. Емінак. 2024. № 3 (47). С. 9-35. DOI: https://doi.org/10.33782/eminak2024.3(47).725. (Особистий внесок автора: підбір джерел і літератури, виконання евристичних завдань; групування, систематизація матеріалу).
- 4. Чалаван В. А. Київський землеробський синдикат (1894-1919 рр.): основні напрями діяльності для потреб сільського господарства на теренах України. Емінак. 2024. № 2 (46). С. 330-343. DOI: https://doi.org/10.33782/eminak2024.2(46).724.
- 5. Чалаван В. А., Пилипенко Л. Л. Внесок сільськогосподарських товариств у розвиток племінної справи у скотарстві на українських землях у складі Російської імперії на початку XX ст. Східноєвропейський історичний вісник. 2025. Вип. 36. С. 75-87. DOI: https://doi.org/10.24919/2519-058X.36.339350. (Особистий внесок автора: постановка дослідження, концептуалізація та формування джерельної бази; систематизація та редагування матеріалу; узагальнення одержаних результатів).
- 6. Демуз І. О., Чалаван В. А. Внесок товариств плодівництва у науково-практичне забезпечення сільського господарства України (кінець XIX – початок XX ст.). Дослідження з історії і філософії науки і техніки. 2024. Том 33. № 2. С. 51-66. DOI: https://doi.org/10.15421/272420. (Особистий внесок автора: концептуалізація та формування джерельної бази, розв'язання евристичних завдань; групування, систематизація та редагування матеріалу; узагальнення одержаних результатів).
- 7. Чалаван В. А. Внесок сільськогосподарських товариств України кінця XIX – початку XX ст. у розвиток конярства. Дослідження з історії і філософії науки і техніки. Т. 34, № 1, 2025. С. 37-48. DOI: https://doi.org/10.15421/272504.
- 8. Чалаван В. А. Внесок сільськогосподарських товариств України у наукове забезпечення винокурної галузі у кінці XIX – на початку XX ст. Український селянин. 2025. Вип. 34. С. 63–71. DOI: https://doi.org/10.31651/2413-8142-2025-34-Chalavan.
- 9. Чалаван В. А. Внесок товариств садівництва у розвиток галузевої освіти на теренах України у кінці XIX – на початку XX ст. Часопис української історії. 2024. Вип. 50. С. 45-55. DOI: https://doi.org/10.17721/2522-4611.2024.50.5.

- 10. Чалаван В. А. Всеросійські з'їзди бджолярів початку XX ст. як важливий інструмент для вирішення галузевих питань. Вісник аграрної історії. 2024. Вип. 49-50. С. 243-256. DOI: https://doi.org/10.31392/VAH-2024.49-50.24.
- 11. Чалаван В. А. Всеукраїнське товариство насінництва (1922-1928 рр.): спроба будівництва насіннєвої кооперації. Український селянин. 2024. Вип. 31. С. 63-72. DOI: https://doi.org/10.31651/2413-8142-2024-31-Chalavan.
- 12. Чалаван В. А. Діяльність громадських об'єднань у галузі шовківництва на теренах України у XIX – на початку XX ст. Вісник аграрної історії. 2025. Вип. 51-52. С. 262-269. DOI: https://doi.org/10.31392/VAH-2025.51-52.22.
- 13. Чалаван В. А. Діяльність товариств бджільництва на теренах України в кінці XIX – на початку XX ст. Український селянин. 2024. Вип. 32. С. 81-99. DOI: https://doi.org/10.31651/2413-8142-2024-32-Chalavan.
- 14. Чалаван В. А. Дослідні поля як науково-організаційна форма ведення землеробства наприкінці XIX – на початку XX ст. Історія науки та біографістика. 2026. № 1. С. 242-264. DOI: https://doi.org/10.31073/istnauka202601-12.
- 15. Чалаван В. А. Законодавче підґрунтя функціонування сільськогосподарських товариств на теренах України у XIX – на початку XX ст. Історія науки та біографістика. 2023. № 2. С. 181-202. DOI: doi.org/10.31073/istnauka202302-12.
- 16. Чалаван В. А. Запровадження сільськогосподарськими товариствами системного експериментаторства у хмелярстві й тютюнництві на теренах України в кінці XIX – на початку XX ст. Історія науки та біографістика. 2026. № 2. С. 211-231. DOI: https://doi.org/10.31073/istnauka202602-12.
- 17. Чалаван В. А. Місце Всеукраїнського товариства насінництва в організації насіннєвої справи на теренах України у 20-х рр. XX ст. Історія науки та біографістика. 2024. № 1. С. 133-162 DOI: doi.org/10.31073/istnauka202401-09.
- 18. Чалаван В. А. Наукові дослідження з сільськогосподарської ентомології та фітопатології на галузевих дослідних станціях України (початок XX ст. – 1920-ті рр.) Культурологічний альманах. 2025. № 3 (15). С. 96-103. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.12.
- 19. Чалаван В. А. Науково-дослідна діяльність ентомологічних станцій Київської губернії на початку XX ст. Українські історичні студії. № 18 (60). 2025. С. 89-97. DOI: https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.10.
- 20. Чалаван В. А. Науково-дослідна діяльність сільськогосподарських товариств Полтавщини у галузі тваринництва і птахівництва у кінці XIX – на початку XX ст. Наука та наукознавство. 2025. № 4 (130). С. 148-165. DOI: https://doi.org/10.15407/sofs2025.04.148.
- 21. Чалаван В. А. Науково-дослідна діяльність Харківського товариства сільського господарства та сільськогосподарської промисловості у галузі садівництва й городництва (початок XX ст.). Наука та наукознавство. 2025. № 2 (128). С. 120-131. DOI: https://doi.org/10.15407/sofs2025.02.120.
- 22. Чалаван В. А. Науково-організаційна діяльність Сімферопольського відділу Імператорського Російського товариства садівництва для потреб агропромислового сектору Півдня України (кінець XIX – початок XX ст.). Історія науки і біографістика. 2024. № 3. С. 203-230. DOI: doi.org/10.31073/istnauka202403-11.
- 23. Чалаван В. А. Науково-популяризаційна діяльність Полтавського відділу Імператорського Російського товариства сільськогосподарського птахівництва на початку XX ст. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Том 35 (74) 4, 2024. С. 200-225. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/4.32.
- 24. Чалаван В. А. Роль Всеросійського товариства цукрозаводчиків в організації цукрової промисловості на теренах України на рубежі XIX–XX ст. Вісник аграрної історії. 2024. Вип. 47-48. С. 107-122. DOI: https://doi.org/10.31392/VAH-2024.47-48.12.
- 25. Чалаван В. А. Внесок Всеукраїнського товариства насінництва у розвиток державного сортовипробування у 20-х рр. XX ст. Аграрна наука і освіта: історичний екскурс, сучасна парадигма,

стратегія розвитку: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (у рамках IX наукового форуму «Науковий тиждень у Крутах – 2024», 15 березня 2024 р., с. Крути, Чернігівська обл.) / ДС «Маяк» ІОБ НААН. Обухів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М., 2024. 270 с. С. 237-247.

- 26. Чалаван В. А. Внесок Південно-Російського товариства заохочення землеробства і сільської промисловості у насінництво та селекцію цукрових буряків. Талановита організатор, вчена-практик, педагог: присвячено 85-річчю від дня народження докторки біологічних наук, професорки Любові Калинівни Тараненко: мат. круглого столу, Київ, 16 квітня 2024 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, МОН України, ЗВО «ПДУ»; наук. ред. В. А. Вергунов. Вінниця: ТВОРИ, 2024. С. 204-208.
- 27. Чалаван В. А. Діяльність Катеринославського товариства сільського господарства на початку XX ст. Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 16–17 квітня 2025 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, Ін-т с.-г. Степу НААН. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2025. 284 с. С. 180-184.
- 28. Чалаван В. А. Діяльність товариств хмелярства в Україні у кінці XIX – на початку XX ст. Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XX Всеукр. наук. конф. молодих учених та спец., присвяч. ювіл. датам від дня народж. видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема: Георгія Миколайовича Висоцького (1865–1940); Левка (Лева) Платоновича Симиренка (1855–1920); Петра Івановича Прокоповича (1775–1850), Київ, 21–22 травня 2025 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки; наук. ред. В. А. Вергунов. Вінниця, ТВОРИ, 2025. С. 87-90.
- 29. Чалаван В. А. Єлисаветградське товариство сільського господарства як координатор галузевої дослідної справи Півдня України на початку XX ст. Матеріали 22-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки» (5-7 жовтня 2023 р., м. Київ). Київ: Державний політехнічний музей імені Бориса Патона при КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. С. 194-197.
- 30. Чалаван В. А. Значення Харківського товариства бджолярів і любителів бджільництва для розвитку галузі (кінець XIX – початок XX ст.). Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 25-26 вересня 2024 р. Київ, 2024. С. 319-323.
- 31. Чалаван В. А. Місце Товариства «Сільський господар» (м. Харків) у розвитку сільськогосподарської кооперації 20-х – 30-х рр. XX ст. Професор Данило Федорович Лихвар (1902–1986) – видатний учений, організатор, теоретик, селекціонер (до 120-річчя від Дня народження): матеріали круглого столу, Київ, 20 грудня 2022 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, Ін-т СГ Карпатського регіону НААН; наук. ред. В. А. Вергунов. Оброшине, 2022. С. 63-66.
- 32. Чалаван В. А. Роль Всеросійського товариства цукрозаводчиків в організації цукрової промисловості у XIX – на початку XX ст.: перспективи вивчення проблематики. Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та спеціалістів, присвяч. ювілейн. датам від дня народження видатних учених у галузі аграрн. наук – Ф. Т. Моргуна, О. Н. Соколовського, Київ, 22-23 травня 2024 р., ННСГБ. Вінниця: ТВОРИ, 2024. С. 184-189.
- 33. Чалаван В. А. Соціальна еволюція становлення та розвитку сільськогосподарських товариств на українських теренах до кінця 20-х рр. XX ст. Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 17-18 вересня 2025 р. Київ, 2025. С. 295-297.
- 34. Чалаван В. А. Товариства поширення сільськогосподарських знань в Україні (початок XX ст.). Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 19-20 квітня 2023 р. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2023. Ч. II. С. 40-43.

Наукова (науково-технічна) продукція: монографія, статті, тези

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0121U100600; 0121U100550; 0124U001666

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Демуз Інна Олександрівна

2. Inna O. Demuz

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5936-2386

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00496797

Місцезнаходження: вул. Героїв Оборони, Київ, 03127, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коцур Надія Іванівна

2. Nadiia I. Kotsur

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0003-3072-1706

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пилипчук Оксана Олегівна

2. Oksana O. Pylypchuk

Кваліфікація: д. і. н., доц., 07.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4738-7201

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державна установа "Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва Національної академії наук України"

Код за ЄДРПОУ: 13694464

Місцезнаходження: бульвар Тараса Шевченка, Київ, 01032, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дефорж Ганна Володимирівна

2. Hanna V. Deforzh

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1114-3205

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Код за ЄДРПОУ: 02125415

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Кропивницький, Кропівницький р-н., 25006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради Вергунов Віктор Анатолійович

Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні Вергунов Віктор Анатолійович

Відповідальний за підготовку облікових документів Підгайна Тетяна Миколаївна

Реєстратор Юрченко Тетяна Анатоліївна

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Тетяна Анатоліївна